

OPETUSHALLITUS

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet

Opetushallitus

OPETUSHALLITUS

Kunnanhallituksille

DNO 5/011/2004
MÄÄRÄYS Velvoittavana
noudatettava
PÄIVÄMÄÄRÄ 27.2.2004
Voimassaoloaika 1.8.2004 alkaen
toistaiseksi
Säännökset, joihin
toimivalta määräyk-
senantamiseen
perustuu PL 48 a § 3
mom.

KOULULAISTEN AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINNAN PERUSTEET

Opetushallituksen johtokunta on hyväksynyt Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet noudatettavaksi perusopetuslain 8 a luvun mukaisessa aamu- ja iltapäivätoiminnassa 1.8.2004 alkaen toistaiseksi. Perusteet on laadittu perusopetuslain 48 a §:n 3 momentin mukaisesti.

Perusopetuslain 8 a luvun mukainen aamu- ja iltapäivätoiminta tulee järjestää näiden perusteiden mukaisesti 1.8.2004 alkaen.

Pääjohtaja

Kirsi Lindroos

Ylijohtaja

Aslak Lindström

TIEDOKSI Opetusministeriö
Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus
Lääninhallitukset

Sisältö

1. luku	
Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen lähtökohdat	4
2. luku	
Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet	6
2.1 Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen	6
2.2 Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen	6
2.3 Eettisen kasvun tukeminen	7
2.4 Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen	8
3. luku	
Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö	9
4. luku	
Erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminta	10
5. luku	
Toimintasuunnitelman laatiminen	11

© Opetushallitus

Taiteija Pirjo Nylund

ISBN 952-13-2054-0

Helsinki. 2004.

1. luku

Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen lähtökohdat

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINNALLA tarkoitetaan perusopetuslain 8 a luvun mukaista lapsille ja nuorille suunnattua toimintaa, jota kunta voi järjestää tai hankkia. Jos kunta järjestää tai hankkii tätä toimintaa, sitä tulee tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä kaikkien vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa. Toimintaa järjestettäessä tulee ottaa huomioon eri kieliryhmien tarpeet.

Perusopetuslain 48 a §:n 3 momentin mukaisesti Opetushallitus päättää aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä antamalla toimintaa varten perusteet. Aamu- ja iltapäivätoiminta tulee järjestää näiden perusteiden mukaisesti.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tulee tarjota 570 tuntia koulun työvuoden aikana kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella. Toimintaa voidaan järjestää arkipäivisin pääsääntöisesti kello 7.00–17.00 välisenä aikana.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen yhteiskunnallisena lähtökohtana on turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen lapselle ennen ja jälkeen koulupäivän. Toiminnan tarkoituksena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä, luoda perustaa hyvälle vapaa-ajanviettotavoille ja auttaa perheitä kasvatustehtävän toteuttamisessa. Lisäksi toiminnan tarkoituksena on ennaltaehkäistä riskitekijöitä, jotka liittyvät lapsen valvomattomaan ajankäyttöön ja yksinoloon. Toiminnalla pyritään myös edistämään yhteiskunnallista tasa-arvoa ja ehkäisemään syrjäytymistä.

Aamu- ja iltapäivätoiminta tulee rakentaa jatkumona varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kasvatustehtävälle, ja sen lähtökohtana ovat perusopetuksen yleiset kasvatustavoitteet. Toiminnalla on myös oma erityisluonteensa, jossa painottuu laadukas vapaa-ajan toiminta. Lapsuudessa ja varhaisnuoruudessa itsenäisyys lisääntyy vähitellen, mutta lapsi tarvitsee vielä aikuisen turvaa, läsnäoloa ja ohjausta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa painotetaan lapsen omia kokemuksia. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat yksilölliset ja yhteisölliset sekä sosiaaliseen kasvuun liittyvät näkökohdat. Tavoitteena on tarjota lapselle hänen tarpeensa huomioonottavaa, monipuolista ja virkistävää toimintaa sekä antaa myös mahdollisuus lepoon ja itsekseen oloon. Koulupäivän aikana tapahtuneet asiat tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa toiminnassa huomioon.

Kunta vastaa toiminnan kokonaisuudesta. Kunta voi järjestää toimintaa itse tai hankkia palveluja erilaisilta julkisilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä voidaan hyödyntää kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden palveluja. Toiminnan toteutuksen tulee tapahtua ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilöstön valvonnassa.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa voidaan käyttää koulun tiloja tai muita toimintaan soveltuvia toimintaympäristöjä ja tiloja. Kunnan on huolehdittava siitä, että tilat ja välineet ovat turvallisia. Lapset eivät saa joutua kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan kohteiksi. Toimintaympäristön tulee tukea toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, ja sitä suunniteltaessa tulee ottaa turvallisuuden lisäksi huomioon toiminnan luonne ja tarkoitus, lapsen kiinnostuksen kohteet ja toiminnan monipuolisuus.

2. luku

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINNAN yleisenä tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä sekä luoda pohja hyvälle kasvulle. Tämä tavoite velvoittaa kaikkia aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä ja toteuttamisessa mukana olevia.

2.1 Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä. Kodin, koulun ja toiminnan toteuttajan välisen yhteistyön on tarkoitus jäsentyä luontevaksi osaksi aamu- ja iltapäivätoimintaa. Päämääränä on luoda kasvuympäristö, joka edistää lapsen suotuisaa kehitystä.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa ohjaajilla on vastuu lapsen kasvatuksesta kyseisen yhteisön jäsenenä.

Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen edellyttää keskinäiseen kunnioitukseen ja tasa-arvoisuuteen perustuvaa yhteistyötä, jossa korostuu yhteinen vastuu ja mielenkiinto lapsen kehitystä kohtaan. Avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus luo myös pohjan kohdata mahdollisia ongelmatilanteita.

Eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen tarkoituksena on lisätä lapsen tunte-
musta ja näin edesauttaa hänen tarpeidensa tunnistamista. Yhteisen päämäärän tulee näkyä myös yksittäistä lasta koskevien asioiden hoidossa. Toiminnan suunnittelussa tulee olla yhteistyössä kotien ja koulujen kanssa.

2.2 Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on lapsen tunne-elämän tukeminen. Tavoitteena on, että jokainen kokee olevansa hyväksytty ja arvostettu omalla itsenään. Lasta ohjataan ilmaisemaan erilaisia tunteita ja oppimaan niiden säätelyä.

Tavoitteena on löytää persoonallisuuden kasvua tukevia vapaa-ajan harrastuksia. Itsetunnon kehityksen kannalta on tärkeää, että osallistumisen iloa ja onnistumisen kokemuksia korostetaan. Lapsen perusteltu rohkaisu ja kiittäminen tukee itsetunnon kehitystä, ja samalla lapsi oppii luottamaan omiin taitoihinsa.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee sekä kasvuympäristönä että ilmapiiriltään olla kiireetön ja turvallinen. Ihmissuhteiden pysyvyys edistää niin lapsen kokemusta turvallisuudesta kuin ohjaajan mahdollisuutta tukea hänen kehitystään.

Tunne-elämää ja sosiaalista kehitystä tuetaan myös edistämällä lasten yhteistoimintaa. Toiminnan tarjoamien toverisuhteiden kautta opitaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavia taitoja, kuten vastavuoroisuutta sekä tunteiden ilmaisua ja säätelyä. Lapsi tarvitsee toveripiiriin hyväksyntää ja tunteen omaan ryhmään kuulumisesta. Ryhmässä omaksutut asenteet ja säännöt muovaavat osaltaan tulevaa sosiaalista käyttäytymistä. Ryhmä mahdollistaa lasten keskinäisen kulttuurin syntyminen ja heidän tarpeistaan lähtevän tekemisen muotoutumisen.

Yhteisten sääntöjen ja rajojen tarkoituksena on antaa lapselle kokemus turvallisuudesta ja välittämisestä. Yhdessä tehtyjen sopimusten avulla lapsella on mahdollisuus oppia hallitsemaan tunteitaan sekä hyväksymään myös toisten oikeudet. Lapsen tulee ikätasonsa mukaisesti saada itse osallistua yhteisten sääntöjen ja sopimusten muotoiluun.

2.3 Eettisen kasvun tukeminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea lapsen eettistä kasvua. Toiminnan eettisenä lähtökohtana on Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2004 luvussa 2.1 määritelty perusopetuksen arvopohja sekä kodin ja koulun kanssa yhdessä sovitut kasvatukselliset periaatteet.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa lapsi nähdään arvokkaana yksilönä, joka on ikä- ja kehitysvaiheensa mukaisesti itsestään ja teoistaan vastuullinen, eettisessä ajattelussaan aikuisen ohjausta tarvitseva sekä vuorovaikutustaidoissaan jatkuvasti oppiva ja kehittyvä. Eettisen kasvun tukemisessa on tärkeää erityisesti aikuisen antama käyttäytymisen malli, keskinäiset vuorovaikutussuhteet sekä arkipäivän tilanteissa kohdattavat eettiset kysymykset.

Eettisen kasvun tavoitteena on vastuullisuuden ja vastavuoroisuuden ymmärtäminen. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa lapsen huomio tulee kiinnittää vastuuseen

- omasta hyvinvoinnista ja terveellisistä elämäntavoista
- toisten hyvinvoinnista sekä siihen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista
- oman käyttäytymisen aiheuttamista seurauksista ja tunteista sekä itselle että toisille
- ryhmän toimintaan liittyvistä sopimuksista ja annettujen ohjeiden noudattamisesta
- suhtautumisesta ympäristöön ja luontoon.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tavoitteena on yhteisöllinen ilmapiiri, joka heijastaa eettisen vastuun, luottamuksen ja huolenpidon arvoja. Lasta ohjataan menettelytapoihin, joilla mahdollisia ristiriitatilanteita voidaan käsitellä myönteisesti ja rakentavasti. Eettisen kasvun tukemisessa hyödynnetään ryhmän vuorovaikutusta, tilanteisiin liittyviä keskusteluja, taiteen tarjoamia mahdollisuuksia ja esteettisiä kokemuksia sekä toiminnallisuutta.

2.4 Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tavoitteena on osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen.

Lapselle tulee antaa mahdollisuus itse osallistua toiminnan suunnitteluun sekä tulla kuulluksi. Toiminnassa tulee luoda tilanteita, jotka lisäävät lapsen osallisuuden kokemuksia. Tärkeää on edistää erityistä tukea tarvitsevien sekä eri kulttuureista tulevien lasten osallisuuden toteutumista.

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla pyritään lisäämään tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Tavoitteena on, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista tukea ja ohjausta. Toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa tyttöjen ja poikien kehityksen erot ja erilaiset tarpeet otetaan huomioon.

Osallisuus ja tasa-arvo ennaltaehkäisevät syrjäytymistä. Tavoitteena on, että syrjäytymistä aiheuttavat tekijät havaitaan mahdollisimman varhain ja että lapsen tukemiseen ja tarvittavan tuen järjestämiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

3. luku

Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINNALLA on sisällöllisesti oma erityisluonteensa, jolle on ominaista toiminnan monipuolisuus, tarvelähtöisyys ja vapaaehtoisuus. Toiminnan yksityiskohtaiset sisällöt määrittelevät ja valitsevat toiminnan järjestäjä ja toteuttaja. Toiminnan yksityiskohtaisiin sisältöihin vaikuttavat paikalliset olosuhteet ja tarjonta, toteuttajien omat vahvuudet, painotukset sekä käytännön mahdollisuudet. Sisältöjen tulee tukea toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Sisällöt tulee suunnitella siten, että toiminta muodostuu lapsen kannalta ehyeksi ja monipuoliseksi kokonaisuudeksi, joka tarjoaa sosiaalista vuorovaikutusta, esteettisiä kokemuksia, vireyttä edistävää liikkumista ja ulkoilua sekä mahdollisuuden myös omaan toimintaan, rentoutumiseen ja lepoon.

Sisältöjä valittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota leikkiin, luovaan toimintaan ja myönteisiin elämyksiin. Sisältö voi liittyä erilaisiin tavoitteellisiin harrastuksiin ja muuhun kehitystä tukevaan toimintaan kuten liikuntaan, käden taitoihin, kielelliseen ja kuvalliseen ilmaisuun, musiikkiin ja arkiaskareisiin. Toiminnan sisältöä voivat olla myös erilaiset tiedolliset aihepiirit. Toiminnassa voidaan varata tarvittaessa aikaa myös koulutyöhön liittyvien tehtävien tekemiseen. Myös koulun kerhotoiminta ja taiteen perusopetus voivat olla lapsen aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältöjen suunnittelussa otetaan huomioon lapsen tarpeet ja omat toiveet. Lapsen ja ohjaajan yhteinen keskustelu siitä, millainen toiminta lasta kiinnostaa ja mikä tuottaa hänelle iloa, vaikuttaa toiminnan sisältöjen käytännön toteutukseen.

4. luku

Erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminta

ERITYISOPETUKSEEN OTETUN tai siirretyn oppilaan aamu- ja iltapäivätoiminnan lähtökohtana ovat toiminnan yleiset tavoitteet ja sisällöt. Lisäksi toiminnassa tulee ottaa huomioon oppilaan yksilölliset tarpeet. Toiminnan tulee tukea itsetunnon ja omatoimisuuden kehitystä, sosiaalista kasvua sekä itsenäistymistä oppilaan omien edellytysten mukaisesti. Oppilasta tulee kannustaa aloitteellisuuteen ja aktiivisuuteen. Erityisoppilaalle onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä myönteisen kasvun tukemiseksi. Aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa vastapainoa ja tukea koulutyölle sekä mahdollisuuden lepoon ja virkistykseen.

Erityisopetukseen otetun tai siirretyn oppilaan aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestelyt voidaan toteuttaa muun aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteydessä. Erityisoppilaiden toiminta voidaan järjestää omissa ryhmissä, jos heidän erityistarpeensa sitä edellyttävät. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa otetaan huomioon erityisoppilaan ikä ja kehitysvaihe. Tilojen, välineiden ja muiden toimintaedellytysten turvallisuuteen, terveellisyteen ja tarkoituksenmukaisuuteen tulee kiinnittää huomiota.

Huoltajien kanssa sovitaan, miten erityisoppilaan kasvuun ja kehitykseen liittyvät tavoitteet otetaan huomioon aamu- ja iltapäivätoiminnassa.

5. luku

Toimintasuunnitelman laatiminen

KUNNAN TULEE hyväksyä aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma.

Toimintasuunnitelman suositellaan sisältävän muun muassa seuraavia asioita:

- toiminnan tavoitteet ja laajuus
- toiminnan järjestämisen periaatteet
- toiminnan koordinointi
- yhteistyö eri hallintokuntien kanssa
- yhteistyö toiminnan järjestäjien ja toteuttajien kanssa
- yhteistyö kotien kanssa
- yhteistyö koulun kanssa
- toimintaan hakeminen ja valintaperusteet
- sisällölliset painotukset
- toiminta-aika
- arviointi.